

Agendapunt:

Meppel, 1 november 2022

Aan de Gemeenteraad.

Vertrouwelijkheid:
Openbaar

Raadsvoorstel nr.
1652947

Onderwerp:

Onderzoek *'Joods vastgoed in de gemeente Meppel'*

Voorgesteld besluit:

Kennis te nemen van het onderzoeksrapport *'Joods vastgoed in de gemeente Meppel, Gedwongen verkoop en rechtsherstel tijdens en na de Tweede Wereldoorlog'* van het RHC Drents Archief te Assen.

Inleiding:

Vanuit verschillende kanten (75-jarige herdenking van de Tweede Wereldoorlog, diverse onderzoeken in den lande en gesprekken met en in de raad) is in 2020 de behoefte naar een onderzoek ontstaan hoe de voormalige gemeenten Meppel en Nijeveen zijn omgegaan met Joodse eigendommen ten tijde van en na de Tweede Wereldoorlog. Het (toenmalige) college hechtte er veel waarde aan om uitgezocht te krijgen hoe de gemeente Meppel destijds heeft gehandeld.

In Steenwijkerland ontstond tegelijkertijd deze behoefte, waardoor beide gemeenten gezamenlijk zijn opgetrokken om hier onderzoek naar te doen. Het bleek echter niet mogelijk te zijn het onderzoek uit te laten voeren door één instantie in dezelfde periode, vandaar dat de samenwerking zich heeft toegespitst op voorbereiding onderzoek, kennisuitwisseling tussen gemeenten en onderzoekers. Uiteindelijk is Drents Archief in 2021 het onderzoek voor de gemeente Meppel gestart.

De twee hoofdvragen binnen het onderzoek waren:

1. Welke betrokkenheid heeft de gemeente Meppel gehad bij de gedwongen verkoop van vastgoed en roof van inboedels van Joodse inwoners door de Duitse bezetter tijdens de Tweede Wereldoorlog?
2. Heeft er na de bevrijding in Meppel rechtsherstel plaatsgevonden voor vastgoed en inboedels van Joodse inwoners, welke betrokkenheid had de gemeente Meppel hierbij en hoe is er met deze eigendommen omgegaan? (zijn er bijvoorbeeld boetes of naheffingen opgelegd aan Joodse inwoners wegens niet betaalde belastingen?).

Het onderzoek heeft inzichtelijk gemaakt hoe de gemeente destijds heeft gehandeld en geeft de historische context met daarbij een nadere duiding aan van het handelen in die tijd in Meppel, maar ook hoe in Nederland is gehandeld.

Tijdens de bezetting zijn ook in Meppel de eigendommen van Joden door de bezetter geroofd en gedwongen verkocht. In Meppel ging het uiteindelijk om 73 van de 154 percelen. De gemeente is zelf niet betrokken geweest bij deze gedwongen verkoop, maar heeft het wel gefaciliteerd. Dan gaat het over zaken als het aanleveren van informatie als de bezetter daarom vroeg, of het toezien op de uitvoering van verordeningen van de bezetter.

Onderzoek laat zien dat er geen aanwijzingen zijn te vinden dat er vanuit de gemeente getracht is de doorgang van anti-Joodse bezitsverordeningen en anti-Joodse maatregelen in het algemeen te verhinderen.

Om de rechtsverhoudingen te herstellen van de roof en gedwongen verkoop werd er na de oorlog een aparte instantie opgericht, lokale gemeenten hadden hier geen invloed op. Van alle 73 in Meppel tijdens de oorlog verkochte percelen van Joodse eigenaren zijn uiteindelijk 69 via rechtsherstel aan de oorspronkelijke eigenaar of diens erfgena(a)m(en) teruggegeven.

Tijdens de oorlog is de Joodse gemeenschap op een haar na uitgeroeid. Slechts tientallen overleefden de oorlog. Na de bevrijding bevonden Joden in Nederland zich in een maatschappelijk kwetsbare positie. Zij kregen weinig begrip vanuit de samenleving en weinig aandacht vanuit de overheid. In Meppel was dit niet anders. De gemeente overtrad geen regels en zette zich in voor de wederopbouw van Meppel, maar tegelijkertijd zijn er geen aanwijzingen te vinden van steun voor de Joodse inwoners in het bijzonder.

De onderzoeksrapportage wordt op de gemeentelijke website gepubliceerd, ter beschikking gesteld aan Stichting Gedenksteden Meppel, Stichting Oud Meppel, Stichting Joods Monument en Stichting Joods Erfgoed en aangeboden aan de scholen om hun geschiedenislessen aan te kunnen vullen. Scholen kunnen van de mogelijkheid gebruik maken de burgemeester uit te nodigen voor een gastles om zo met elkaar stil te staan bij het verleden en hiervan te leren. Verder wordt het onderzoek ter kennisname aangeboden aan de raad en zullen de uitkomsten meegenomen worden bij toekomstige herdenkingen

Beoogd (maatschappelijk) effect

Door middel van het onderzoek helderheid te hebben over de rol van de voormalige gemeenten Meppel en Nijeveen ten aanzien van Joodse bezittingen tijdens en na de Tweede Wereldoorlog en dit mee te kunnen nemen in toekomstige herdenkingen en lesstof op de basisscholen.

Argumenten

1.1. Onderzoeksrapportage beantwoordt de vragen over het gemeentelijk handelen ten opzichte van de Joden in WOII.

De rapportage geeft – binnen de historische context - duidelijkheid over hoe de toenmalige gemeente heeft gehandeld ten opzichte van de Joden, hun bezittingen en terugkeer. Het onderzoek zou zich ook richten op de voormalige gemeente Nijeveen, maar gebleken is dat er ten tijde van de bezetting maar twee personen waren die zich daar als Jood moesten laten registreren vanwege Joodse voorouders. Afgezien van registratie zijn zij niet vervolgd, vandaar dat het onderzoek gericht is op Meppel.

1.2 Kennisname door de raad betekent dat de rapportage geagendeerd wordt voor een raadsbespreking, het geeft de raad de gelegenheid actief stil te staan bij de uitkomsten.

De behoefte aan dit onderzoek is onder meer ook in de raad ter sprake gekomen in 2020. Door de raad voor te stellen kennis te nemen van de rapportage vindt er een bespreking over plaats in de raad. Op die manier kan er met elkaar stilgestaan bij de uitkomsten van het onderzoek.

Kanttelingen

Geen

Integrale afstemming

- Voormalig en huidig teammanager Informatie en Interne Dienstverlening
- Adviseurs: financiën, onderwijs, documentaire informatievoorziening en communicatie
- Collega's Steenwijkerland
- Onderzoekers Drents Archief

Financiën

Het tweede deel van de onderzoekskosten is/wordt voldaan bij oplevering van het onderzoeksrapport uit het restantkrediet van € 36.000 dat bij de jaarrekening 2021 overgeheveld is naar 2022. Afhankelijk van hoe de rapportage opgeleverd wordt, is mogelijk een klein bedrag nodig voor het drukken van een aantal fysieke exemplaren. Het restant budget valt vrij ten gunste van de algemene middelen (resultaat 2022).

Effecten overige programma's

N.v.t.

Communicatie

- Extern: persbericht + rapportage beschikbaar stellen aan de pers + rapportage publiceren op gemeentelijke website
- Intern: bericht op intranet

Uitvoering

- Onderzoeksrapport digitaal sturen naar scholen in Meppel
- Onderzoeksrapport sturen naar Stichting Gedenksteden Meppel, Stichting Oud Meppel, Stichting Joods Monument en Stichting Joods Erfgoed.
- Rapportage publiceren op gemeentelijke website

Effecten op pijlers duurzaamheid

N.v.t.

Bijlagen

- Onderzoeksrapportage
- Raadsbesluit

Burgemeester en wethouders,
de secretaris, de burgemeester,

A.J. Kastelein R.T.A. Korteland